

Bildet over viser trekket til helikopteret på turen fra Sávkadas mot Ifjord.

Rapport fra helikopterturen på spor etter flyttevegen til RBD 13

Redigert av Lemet-Jon Ivvær

Tromsø, 15. mai 2018

Sámi Ealáhussearvi - Samisk næringsforbund

Innhold

INNLEDNING -

HELIKOPTERBEFARING TIL RÁSTTIGÁISÁ	3
RESYMÉ OVER REINFLYTTINGEN	4
FORELØPIG KONKLUSJON	5
Flyttevegen mer detaljert fra starten i Karasjok mot Leavajohka-Leavajok	5
Sávkadas reingjerde. Flyttevegen går i nærheten av gjerdet i egen trasé, er merket med piler..	6
Bilde: Flyttingen krysser en elv på høvelig sted rett etter Valjok. Reinen fortsetter opp åpningen i terrenget.....	8
Eksempelbilde, rein drives etter bestemt trase.....	9
Eksempelbilde, slik spres rein for beiting under flyttepausene.. Feil! Bokmerke er ikke definert.	
Her under Rástegáisá flytter man dyrene samlet.	11
Darjohka, dette er et utfordrende område med en trang passasje, Rásttigáisá er i nærheten .	12
Darjohka, grenseelva mellom RBD 13 og RBD 9.	14
Vuotnjálrášša - Utbyggingsområdet.....	16
Bilde viser at vi er fremme i Ifjord på sommerbeiteområdet til RBD 13	17
AVRUNDING.....	18

INNLEDNING - HELIKOPTERBEFARING TIL RÁSTTIGÁISÁ

Startet med å skrive rapporten i Tromsø fredag den 11.05.2018. Mathis og jeg startet til Tromsø dagen før. Jeg kom kjørende kl. 07,30 fra Fanasgieddi-Báteng til Lakselv flyplass. Mathis Eira kom fra Smervuotna-Smørfjord. I Tromsø ventet fotografene våre til felles arbeidsøkt. Denne rapporten bygges i hovedsak på helikopterturen vi hadde fra Skoganvárre den 02.05.2018 for å avdekke flyttevegen og trekkleiene for rein fra Reinbeitedistrikt 13 Lágesduottar. RBD 13 flyttet i april med sine rein fra vinterbeite i Anarjokdalen til sommerbeite på Ifjord.

De som deltok i helikopteret var foruten gruppeleder Lemet-Jon Ivvar fra Sámi ealáhussearvi-Samisk næringsforbund, en reindriftsfaglig rådgiver, Mellet Solbakk, fotograf og hans bi-fotograf Niklas Strand.

Pilot var Ole Tobias Rannestad, fra selskapet Helilift.

Fremme i Skoganvarre ved grustaket like ved bruen til elva ca kl 10,00 landet helikopteret. Maskinen kom fra Alta og tok med seg fotografene, som kom fra Tromsø med fly til Alta. Helikopteret måtte først, før vi kom oss i luften for til eget oppdrag, gjøre to løft for en annen kunde med utstyr som skulle på vidda. Dette løftet tok nærmere en times tid.

Vår gruppe steg inn ca. kl. 11,30. i et forholdsvis nytt og komfortabelt helikopter. De minst flyerfarne av oss satt som forstenet over hodene på karasjokværingene med skarpt blikk på reinspor. Fotomennene var lesset med moderne fotoutstyr klar til å knipse i tusener bilder og feste metervis med film fra reinspor og natur. Derfra skulle vi over Valjok og videre til planlagt utbyggingsområde for vindmøllepark. Et mindre fjell i nærheten av storfjellet Rásttigáisá, ragende over tusen meter over bygda Levajok. Om vi fikk tid, også gjøre en sveip mot Ifjord, sommerlandet til RBD 13. Og været var perfekt, blå himmel og masse sol – som bestilt, hadde vi hatt «hjelpere» med allerede fra starten av?

RESYMÉ OVER REINFLYTTINGEN

Vi gikk ned med helikopteret mot bygda Karasjok, for å ta riktig utgangspunkt fra reingjerdet Sávkadas, som er på fjellet like i nærheten av Karasjok. Fra dette reinskillegjerdet gikk turen videre mot Valjok og mot neste skillegjerde Sohpparvađđa. Fremdeles er vi over skoglendt område og kan bivåne der nede verdens mest synlige reintrekk. Her i fra nærmer vi oss raskt viddelandskapet, uten at sporene etter rein forsvinner. Lenger nord mot Levajok ser vi tydelig av terrenget og fra kartmaterialet at flyttingen etter hvert snevres inn og foregår nå tettere mot de «store fjellene». Tanaelva gjør krapp sving mot i dette landskapet og mot fjellene i vestlig retning.

Flyttesporene går nå under Uccagáisá og går nesten strakt rett nordover. Derfra er det ikke langt igjen til Levajok, elva som starter i nærheten av vakre Rásttigáisá på sin veg mot bygda Levajok og Tanaelva. Elva er lakseførende. Området har vært attraktiv for både lokal utmarksutøvelse, turisme, friluftsliv og selvfølgelig betydningsfull for reindriften. Årlig stoppet reinvokterne korttidig opp her med sine dyr for beiting og for hvile til gjeterne, dersom det var godt om beite. Tidligere, før motoriserte kjøretøyer kom i vanlig bruk, kunne reinsiidaer oppholde seg her i lengre perioder, noen til og med fast. Normalt i dag fortsetter reinflyttingen forbi her uten særlig opphold mot sommerbeite. I Levajok har det fra langt tilbake i tid vært fjellstue til åpen bruk for både næring og fritid. Mange lakselorder fra inn og utland har besøkt fjellstuen, som fremdeles har åpen servering og seng til leie for gjester. De store fjellene i området har vært avholdt som samisk helligdom. Området er full av kulturminner av ulike slag, meget er også fredet.

Flyttingen krysser elva Levajok enger innover fjellet og i nærheten av Rásttigáisá. I nærheten er fjellet Vuotjalrášša, der planlagte vindmøllepark skal føres opp. Litt videre kommer reinen fram til Dárjohka, et elvefar med ujevnt terreng (golšæana). Nå passerer reinen rett under Rásttigáisá (bilde side 12). Her er flyttevegen på det trangeste. Tanaelva gjør en sving innover mot de massive fjellpartiene med Rásttigáisá som den mest dominerende, samtidig har vi i området med to elver og daler med til dels utfordrende terreng for rein å passer

Vi har også sett noen «strørein» på jakt etter beiteflekker, som derfor er forsinket men likevel på veg etter hovedsiidaen som har forlatt området forlengst. Det var mest rein å se før vi passerte strømlinjen fra Gottetvárri i nærheten av Rásttigáisá, linja som strekker seg nedover mot riksvegen ved Leavvajohka. Like nord om Gottetjvárri har vi Vilgesrášša og Vuotjjarášša. Nå er vi ikke langt unna Báišvuopmi. Da er vi i RBD 9 sitt distrikt. Dette er skogsterreng med mer synlige revner av åpne beiteflekker. Her i fra mot nord slippes reinen fri for egen vandring mot fjorden (veaittalassii luoitit), som er bare to-tre mil unna sommerlandet til Reinbeitedistrikt 13 (bilde siste side).

Foreløpig konklusjon

Vi har gjennom turen sett hvite vidder, skogkledde områder og en del sprette spor av rein på vandring mot kysten. De store siidaene (reinflokkene) hadde flyttet til sommerbeite like før vi fløy med helikopter over området. Under flyttingen ser vi at reinene holdes tett i flokk fra Karasjok og ganske målrettet forbi de «store fjell» overfor Levajok, en reise på over 750 kilometer. Det trangeste partiet på denne vandringen forserer reinen like øst av plataet til Rásttigáisá, som er i nærheten av fjellet Vuotjjarášša. På Vuotjjarášša er det planlagt anlagt vindmøllepark som inneholder 200 turbiner. Vindmøllene vil ruve i området nær reinens flytteveg. På tross av reinens kortvarige opphold i området, vil anlegget på ulike måter influere på reinens adferd. Turbinene vil visuelt være synlig for reinen ved passering av anlegget og over en lengere strekning framover.

I dette området må også reinen forsere et utfordrende terreng. Faren for større avvikelser fra rein minsker jo lenger unna turbinene anlegges reinens vandringsveg og beiting. Disse spørsmål, sammen med flere andre viktige reindrifsfaglige utfordringer, ble tatt opp for flere år siden i møter mellom utbygger og reindrifslederne i Reindbeitedistrikt 13. Denne kontakten var en vesentlig årsak til at utbygger reduserte i år 2009 sine opprinnelige byggeplaner betydelig.

Dyrene, særlig drektige simler er sårbare i denne perioden for enhver forstyrrelse. «Luvvosat» (de “løse reinene”, særlig hanndyr), er mindre våre. Til type utfordringer

som reinflyttingen fra sommer til høst-vinterbeite eventuelt rammes av ved en eventuell utbygging i Vuotnjalarášša, skal vi komme tilbake til i en egen rapport basert på en ny helikopterbefaring i juli måned 2018.

Til mer grundigere relevante faglige spørsmål om vindmøller og rein, vises det til egne grundige utredninger som forskerne i firmaet Naturrestaurering har avgitt i 2017. Det gjelder også om konsekvenser for reindriften i forhold til denne spesifikke utbyggingsplanen.

Vi minner om at flyttemønsteret til RD13 om høsten er annerledes enn den om våren. Da foregår flyttingen mer puljevise med større spredning av flokkene, og foregår i brunsttiden. Noe av brunstaktiviteten vil finne sted ikke veldig langt unna planlagt anlegg. Etter denne akten roer hannreinen seg ned, det samme gjør de ande dyrene. Etter brunsten søker dyrene seg helst til skogsområder, og vekk fra brunstfeltet. Det blir lenger sør i forhold planlagt anlegg.

Flyttevegen, illustrert fra Karasjok, Levajok mot Ifjord

Vi er nå over Karasjok og har passert reinskillegjerdet Sávkadas (bilde nedenfor) som brukes av både RBD 14A Spierttagáisá og RBD 13 Lágesduottar. Nå følger vi flyttevegen til RBD 13 fra vinterbeite etter å ha krysset riksvegen i nærheten av Karasjok sentrum, og følger flyttevegen og trekkleiene fram til planlagt utbyggings- området nærheten av Rásttigáisá, og derfra et stykke videre mot sommerlandet i Ifjord.

Reinen vandrer på flyttevegen rett etter hverandre. Stort sett behov bare for kantvokting. På neste side ser vi et oversiktsbilde av nevnte reinskillegjerde, «Sávkadas». Den markerte flyttevegtraseen er godt synlig og er anlagt av reineierne selv. Det er på den tiden ennå mørkt slik at folk og dyr lett kan finne fram til flyttevegen og den videre reisen nordover.

Sávkadas reingjerde. Flyttevegen går i nærheten av gjerdet i egen trasé, er merket med piler.

Fra Sávkadas fortsetter vi til neste etappe som er Sohpparvaddá (bilde nedenfor). Da er vi på vidda forbi skoggrensen. Dette reinskillegjerdet tilhører Reinbeitedistrikt 13, som skiller ut sin rein til mindre vinterflokker på tur fra høstbeitet til vinterbeitet. Vinterbeitet for de fleste siidaene i RBD 13 er beliggende i Anarjok nasjonalpark.

Sohpparvađda reinskillegjerde. Herfra går flyttevegen nordover fra Valjok mot Levajok, tilsynelatende med god flyt.

Bilde: Flyttingen krysser en elv på høvelig sted rett etter Valjok. Reinen fortsetter opp åpningen i terrenget. En “vadda”, som det heter på samisk er en slette/glenne.

Eksempelbilde, rein drives etter bestemt trase.

På bildet nedenfor ser vi tydelig flyttevegen, og hyppige stans med dyrene der flokken trekker i området for beitestopp, og er såkalte trekkleier.

Eksempelbilde nedenfor, slik spres rein for beiting under flyttepausene.

Nå fortsetter ferden over Uccaoaivi, og nærmer oss Uccagáisá. Vi ser av terrenget til flytteparsellen smalner og dyrene presses mer ned mot riksgrensen og Tanaelva. Det er normalt ikke mulig å flytte med rein nede forbi munningen til elva Levajok. Vi nærmer oss nå utbyggingsområdet Vuotnjalrásša. I bakgrunnen begynner Gaisene å vise seg (bildet omstående side).

Her nærmer flyttingen seg Rásttigáisá – Her flyttes dyrene samlet.

Passer bare kantdyrene for å holde disse til flokken. Det går unna. Stopper veldig sjelden opp og oppholder seg ikke veldig lenge med beiting her. Lite med trekkleier.

Bildet viser flyttevegen like i nærheten av Rásttigáísá.

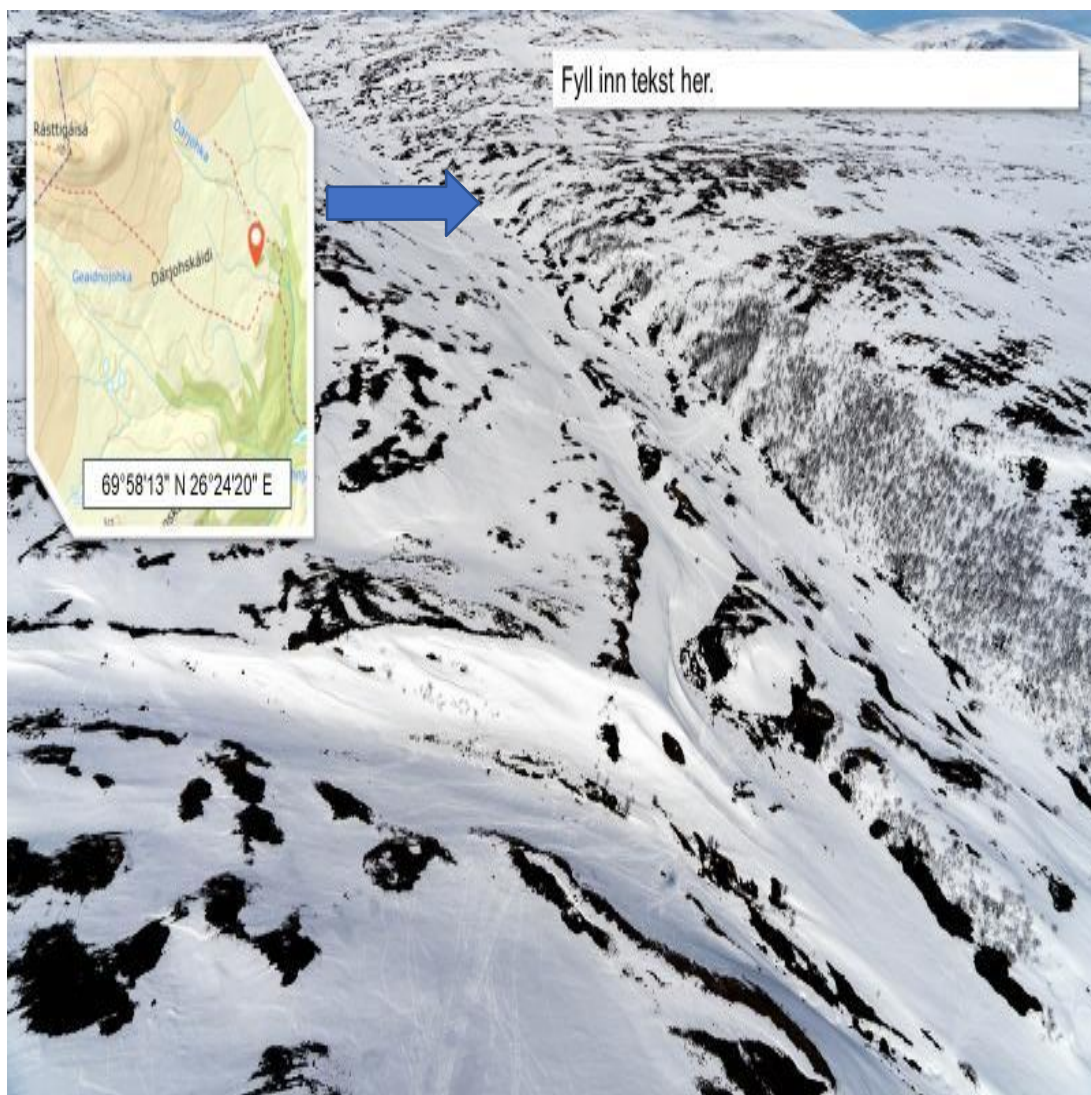

Darjohka igjen nedenfor, som skimptes lenger fram. Her har hovedflyttingen passert, ser vi tydelig.

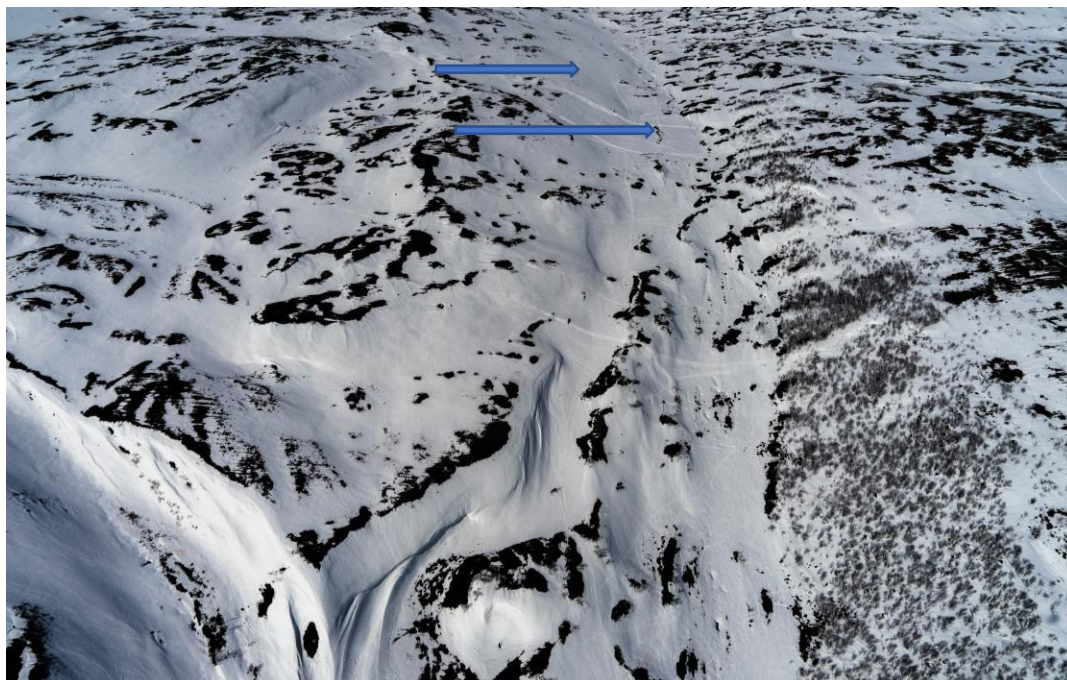
Dárjohka er et utfordrende område med en trang passasje, med ulendt terreng men flyttingen foregår likevel raskt gjennom her. Rásttigáisá er i nærheten mot nordvest.

Reinen flyttes samlet, gjeterne passer godt på kantene slik at dyrene ikke sprer seg eller trekker seg ut av driven. Reinen har vært på steinene og fått med seg litt lav, ihvertfall en munnfull, og i det minste får i seg lukten av føden, som er viktig.

Bildet nedenfor viser elvene Darjohka og Leavvajohka (Levajok), der flytteveggen går tvers over begge.

Darjohka, bildet nedenfor, grenseelva mellom distriktene RBD 13 og RBD 9.

Her krysses Darjohka lenger nede, et ulent område.

Om man tar en titt på norgeskaret, det er synlig at Tanaelva her tar en brå vending (Deanumohkki) og beskjærer og smalner landskapet. Derfor har passasjen for reinflytting her skrumpet seg, med Rástegáisa mot vest. Bildet nedenfor viser reinenes flytting i Darjohkaområdet.

Nedenfor, tydelig spor av hovedflyttevegen i nærheten av de «store fjell».

Vi har helt fram til hit gjennom bildene og videoen hatt tur med oss. Flyttingen er godt synlig hele vegen. På vidda flytter reinen seg nordover mer spredt, mens det i skoglendte områder samles flyttingen i daler og myrlendte områder. Nå er vi på utbyggingsområdet:

Nedenfor er Vuotnjalrášša - Utbyggingsområdet

Nå har vi også krysset linjetraseen som strekker seg fra Gottetvárri og til linken hit. Ingen flytting med rein kan spores over fjellpartiet der vindmøllene er planlagt reist. Reinen flytter rett under og raskt forbi Rášttigáisá. Avstanden fra eventuelle vindmøller til flyttevegpassasjen synes betryggende, som har en strekning på ca 7-8 km. Faren for større avvikelser fra rein minsker jo lenger unna turbinene anlegges reinens vandringer og beiting.

Bilde nedenfor viser at vi er fremme i Ifjord på sommerbeiteområdet til RBD 13 (riksvegen er tydelig markert).

Mer flekkvise åpne beiterabber er oftere synlige. Sekundærboligområdet for reindriftsutøverne til RBD 13 er herfra lenger mot vest ikke veldig langt unna.

AVRUNDING

Da sier vi takk for turen i denne omgangen. Håper oppdragsgiver finner noe nyttig fra denne rapporten inn i sine planer. Neste befaringsstur er som tidligere nevnt planlagt med helikopter i juli måned 2018. Da følger flyruten flyttevegen fra sommerbeitet i Skadjejavri på Ifjord, ha i øyesyn planlagt gjerdetrasé på distriktsgrensen mellom distriktene 9 og 13 Levajok, videre til utbyggingsområdet Vuotjalrásša, kartlegge grundig barmarka og beitet her, få oversikt på flyttekorridorer og kalvingsplasser. Der i fra fly videre fram til vinterskillegjerdet Sohpparvađđa, ovenfor Vajohka-Valjok. Utbyggingsområdets terreng og beite-kvalitet, brunstområdet for rein i nærheten av Vuotjalrásša og det tilstøtende skogsbeltet vil bli lagt stor vekt på når den befaringen gjennomføres.

Tromsø, 15.05.2018/Lemet-Jon Ivvár